

وسایل و تجهیزات کتابخانه‌ها

ناهید مرتضوی^۱

چکیده: طراحی داخلی، نوع تجهیزات و مبلمان، تزیین رفت و آمد اشخاص و میراث کتابخانه، نور، محیط آرام و حتی رنگ مناسب بر نحوه کار کارمندان و استنده کنندگان اثر می‌گذارد. وسایل و تجهیزات کتابخانه باید راحت و از لحاظ عملکرد برای کارکنان و مراجعه‌کنندگان قابل استفاده باشد علاوه بر حس راحتی وسایل، تسهیلات نیز باید مورد توجه قرار گیرد. برای استفاد علم و دانش، که ساعت‌های متمادی از کتابخانه استفاده می‌کنند محیطی آرام و دلچسب مهیاب شود. در این مقاله به عوامل ایجادکننده چنین محیطی پرداخته می‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مقدمه

اصولاً وسایل کتابخانه‌ها حجیم و ملحکم بوده و از چوب ساخته می‌شوند. اگرچه بسیاری از کتابداران، وسایل محکم و سنگین را ترجیح می‌دهند، لیکن کتابدارانی نیز هستند که با توجه به تغییرپذیری فعالیت‌ها و تقاضاهای مختلف ارباب رجوع، اشیای سبک و قابل حمل را انتخاب می‌کنند. سنگینی و حجم بعضی از وسایل، امکان استقرار آنها را در محلی معین محدود می‌سازد. امروزه بهای تجهیزات چوبی آن‌چنان افزایش یافته که بسیاری از کتابخانه‌ها به استثنای کتابخانه‌های مجهز از عهده خرید آن برنمی‌آیند و به همین علت است که بعضی از وسایل موجود در بازار واقعی نبوده و مشابه اشیای حقیقی هستند. چوب‌های سنگین، عموماً چوب‌های سختی هستند که با روکشی از پوست الوار کم‌بها پوشانده شده‌اند. اشیای چوب‌نما ممکن است فاقد چوب بوده و فقط با روکشی از فیبر پوشانده شده باشند. طراحی وسایل و تجهیزات کتابخانه کار بس مشکلی است. نه تنها باید اسکلت، حدود

۱. عضو هیأت علمی گروه آموزشی علوم کتابداری دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز

تحمل بار کف ساختمان، فضای لازم و سایر احتیاجات در نظر گرفته شود، بلکه نیازهای ارباب رجوع را نیز باید مورد توجه قرار داد. فضای اشغالی توسط قفسه‌ها باید برحسب مترمربع محاسبه شده، به طوری که با شرایط حقیقی ساختمان مطابقت کند. فضای لازم برای کارکنان، صندوق‌ها، تیمکت‌ها، برگه‌دان‌ها و کتاب‌برها و غیره باید به دقت چنان محاسبه شود که با مواد ورودی و خروجی کتابخانه و مواد در حال استفاده مطابقت داشته باشد. بدیهی است که توجه به جزئیات مربوط به ترکیب دقیق وسایل و تجهیزات نیز از نظر سفارش مطلوب، ضروری است. نویسندگان در خلال سال‌ها کار عملی در کتابخانه‌ها و تدریس موضوع‌های مختلف این رشته، به علت اهمیت مسئله، تصمیم گرفت این موضوع گسترده و وسیع را در مقاله‌ای مختصر گنجانیده و به پاره‌ای از وسایل و تجهیزات کتابخانه‌ای اشاره کند. امید است مورد توجه افرادی که با کتاب و کتابخانه سروکار دارند قرار گیرد.

فروشنندگان وسایل کتابخانه‌ای و روش کار آنها

به طوری که گفته شد در ساختار وسایل تغییراتی حاصل شده است، بنابراین در صنعت تجهیزات کتابخانه‌ای نیز این تغییرات انکارناپذیر است. به همین دلیل اغلب فروشنندگان وسایل چوبی و اداری به حریم بازار کتابخانه‌ها نیز هجوم آورده‌اند.

معمولاً این قبیل مؤسسات، قطعات مخصوصی از وسایل یا تجهیزات را براساس قرارداد تأمین می‌کنند. خریداری وسایل با این روش، مستلزم خرید مقادیر متنابهی از جنسی خاص می‌باشد، ولی اغلب این قبیل مؤسسات، کالانماهایی دارند که مشتریان قادر به انتخاب مقدار معینی از جنسی خاص هستند. اساس کار آنها بر مبنای سفارشات عمده برای مشتریان پرو و پاقرص است. بعضی از این مؤسسات فقط در زمینه کتابخانه‌ها کار می‌کنند، لکن گاهی با فعالیت سایر فروشنندگان تداخل و ظایف پیدا می‌کنند، به طوری که مؤسسه تهیه‌کننده وسایل کتابخانه، ممکن است وسایل اداری را نیز تأمین کند. و برعکس فروشنده وسایل اداری، قادر باشد در عین حال وسایل کتابخانه‌ای را نیز تهیه کرده و تحویل دهد. اغلب وسایل و تجهیزات کتابخانه‌ها در سایر رشته‌های شغلی نیز قابل استفاده هستند، مثلاً انواع قفسه‌ها، در انبار مواد شیمیایی، قطعات یدکی ماشین‌آلات، وسایل اداری و چاپگرهای رایانه‌ای و غیره کاربرد دارند. به طور کلی مؤسسات بزرگ علاقه‌مند هستند که از کلیه احتیاجات کتابخانه‌ها مطلع شوند و به همین دلیل معمولاً فروشنندگان کوچک، بیشتر از این قبیل مؤسسات کارساز هستند. کتابخانه‌های کوچک ممکن است براساس نیاز خود وسایل و تجهیزات را تأمین کنند. چون فروش اندک سود ناچیزی نیز دارد، لذا این فروشنندگان نمی‌توانند نفع زیادی ببرند و بدین

ترتیب، به‌ندرت در زمینه وسایل کتابخانه‌ها فعالیت می‌کنند. بعضی از این مؤسسات خود واسطه عمده خرید و فروش کتاب نیز هستند و نمی‌توانند نیازهای شهری کوچک را به انحصار خود در آورند. به‌طور کلی کتابداران باید اطلاعات بیشتری در این زمینه داشته و سیاهه کاملی از آدرس فروشندگان وسایل مختلف کتابخانه‌ای را تهیه کنند.

مسائلی که در موقع خرید باید به آنها توجه شود

هنگام خریداری وسایل کتابخانه‌ای اعم از سنتی یا مدل‌های استاندارد، اطلاعات کتابدار از اصول ساخت وسایل و تجهیزات حائز اهمیت است. به‌طور کلی در خرید وسایل کتابخانه‌ای باید اولویت‌های زیر را در نظر گرفت:



۱. طراحی تجهیزات

۲. شهرت کتابخانه

۳. کیفیت مواد

۴. جور بودن قطعات کارخانه

۵. سادگی نصب

۶. سادگی تغییر وضعیت قطعات

۷. استفاده از حداکثر صرفه‌جویی در فضا

۸. قابلیت دسترسی (زمان لازم برای دریافت سفارش)

۹. خدمات بعد از فروش و ضمانت آن

۱۰. بها

اصولاً در کتابخانه‌های غیرانتفاعی و تعداد معدودی از کتابخانه‌های خصوصی، باید از طریق مناقصه اقدام کرد و قرارداد مربوطه نیز با کمترین قیمت ارائه شده منعقد شود. بنابراین، ارائه مشخصات دقیق که منجر به تخمین قیمت از طرف پیمانکار خواهد شد، حائز اهمیت است. زیرا ساخت وسایل و تجهیزات به روش‌های مختلف امکان‌پذیر است و با توجه به این‌که می‌توان با تغییر تعدادی از قطعات، طرح‌های جدیدی به‌وجود آورد، بنابراین در صورت از قلم افتادن بعضی وسایل، ممکن است تجهیزات به‌صورت ناقص و با کیفیت پایین‌تری تحویل گردد. مثلاً در سیستم پانلی مخصوص کابین انفرادی به مساحت ۲۸ فوت مربع، ۵ نکته مهم وجود دارد که حتماً باید مشخص شود. این نکات عبارتند^۱ از:

۱. رنگ

۲. ابعاد

۳. روشنائی

۴. نوع میز مطالعه

۵. چارچوب‌ها، قفسه‌ها و خود پانل‌ها

به‌علاوه روکش دیوارهای هر کابین باید از مواد صداگیر ساخته شده و سیم‌کشی آن از قبل آماده و قابلیت توسعه نیز داشته باشد. بدین ترتیب چنانچه در کتابخانه، کارکنان مطلع در این زمینه وجود نداشته باشند، باید از وجود معمار، طراح داخلی و یا متخصص تزئینات استفاده کرد. نظر به این‌که شرکت‌های فروشنده وسایل کتابخانه‌ای تخفیف قابل ملاحظه‌ای را پیشنهاد می‌کنند (مخصوصاً به معمارها و طراحان داخلی)، لذا خرید از این شرکت‌ها برای کتابخانه بسیار ارزان تمام می‌شود. بنابراین خرید از یک شرکت ولو به قیمت ارزان از نظر قانون مناقصه صحیح نیست. با این حال، حتی اگر کتابدار شخصی را از بیرون استخدام و یا به فروشنده اعتماد کند باز به نفع او است که اطلاعاتی در زمینه ساخت وسایل و تجهیزات داشته باشد.

خرید و نگهداری وسایل کتابخانه

کلیه وسایل و تجهیزات کتابخانه را باید با ملاحظه تمام جوانب خدمات بعد از فروش و نگهداری خریداری کرد. غالباً کتابخانه‌ها به اندازه کافی کارمند ندارند تا تجهیزات را مرتب و تمیز نگهدارند. اما، اگر قطعات به سادگی قابل باز و جفت شدن باشند و یا اجزای قطعات را بدون هیچ‌گونه مشکلی بتوان سفارش داد، کتابخانه از نظر نگهداری وسایل موفق است. به‌همین دلیل وسایل غیرقابل انتقال و بازاری توصیه نمی‌شود. اگر وسایل و تجهیزات و حتی قطعات ساختمان، پیش ساخته باشند، سفارش مجدد و جایگزینی آنها به‌سادگی امکان‌پذیر خواهد بود. تعمیر وسایل بازاری نیاز به مواد خاص و کار زیاد دارد. حتی اگر وسایل بازاری در ابتدا ارزان به نظر برسند، در دراز مدت گران‌تر تمام خواهند شد.

در موقع خرید تجهیزات، تمام قطعات متحرک باید مورد بازدید قرار گیرند. باید از خرید صندلی‌های گردان اداری که به‌سختی می‌چرخند، کشوهای که با چارچوب مربوطه جفت نمی‌شوند و یا قفسه‌هایی که خوب باز و بسته نمی‌شوند، خودداری کرد.

صندلی‌ها

انتخاب صندلی مناسب و راحت در کتابخانه‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است، در

حالی که در مورد صندوق‌های ادارات که اغلب گردان و چرخ‌دار هستند این مسئله مهم نیست، از آنجایی که غالب صندوق‌ها کمی به اطراف خود می‌چرخند، بنابراین، صندوق معمولی با چهارپایه، مقدار زیادی فشارهای جانبی را تحمل می‌کند. البته غالب صندوق‌هایی که از فلز ساخته شده‌اند دوام‌شان بیشتر است. فلزات سنگین از چوب محکم‌تر هستند و بنابراین این قبیل صندوق‌ها دوام بیشتری خواهند داشت.

بعضی از صندوق‌ها ممکن است پایه‌هایشان با ماده‌ای سُرخورنده پوشیده شده و در نتیجه حرکت آنها به‌سادگی در کف سالن میسر می‌شود. صندوق‌های سنگین، احتیاج بیشتری به مواد سُرخورنده دارند. تا در ضمن حرکت و جابجایی باعث پارگی موکت و کف‌پوش نشوند. به‌همین دلیل بسیاری از کتابداران استفاده از صندوق‌های چرخ‌دار را روی کف‌پوش کتابخانه ترجیح می‌دهند. از آنجایی که اتصالات صندوق اداری خیلی مهم است، حداقل سالی یک‌بار باید آنها را از نظر شل بودن قطعات، بررسی کرد. اغلب تجهیزات کتابخانه‌ها به علت استفاده نامناسب افراد، خراب شده و از بین می‌روند. به‌هنگام خرید صندوق برای کتابخانه باید این نکته را در نظر داشت که دسته‌های صندوق متناسب با میز آن باشد. انتخاب نیمکت‌ها و میزها از یک سازنده و صندوق‌ها از سازنده دیگر مشکلات عدیده‌ای به‌بار می‌آورد. در کتابخانه‌های نسبتاً بزرگ در خرید صندوق‌ها باید مسئله تنوع را نیز در نظر گرفت. نه تنها وضعیت فیزیکی افراد، با هم فرق دارد، بلکه در کتابخانه صندوق‌های مختلف را برای مقاصد گوناگون به‌کار می‌برند. صندوق‌ها با پستی قائم برای مطالعه و یادداشت برداری مناسب هستند. صندوق‌های سالن‌های مطالعه باید از نوعی باشد که مطالعه‌کنندگان متفرقه را راضی کند. صندوق‌های اداری چرخان برای افرادی که ریزنگاشت‌ها^۱ را می‌خوانند و یا با پایانه‌های رایانه‌ای کار می‌کنند و بالاخره افرادی که با دستگاه‌های ثابت سروکار دارند بهتر است. برای افراد مسن باید صندوق‌های محکم و نه چندان بلند انتخاب کرد، زیرا برای بسیاری از این افراد پائین آمدن از صندوق‌های بلند و یا خیلی کوتاه مشکل است.

کف‌پوش

معمولاً کف‌پوش از نظر نگهداری ساده‌تر و راحت‌تر از سایر مواد است. با وجود این، بسیاری از کف‌پوش‌ها، غالباً نیاز به شست‌وشو و واکس دارند. کف‌پوش باید طوری تهیه شود که تمیزکردن آن به‌سادگی انجام پذیرد.

نایلون با دوام‌ترین ماده‌ای است که برای مفروش ساختن و روکش مورد استفاده قرار می‌گیرد. اگرچه نایلون از نظر دوام خیلی خوب است، لکن به علت ترکیبی بودن آن اگر فردی بر روی آن قدم بزند، به خصوص در هوای خشک و سرد، الکتریسته ساکن تولید می‌شود. به همین علت است که باید ماده‌ای آنتی استاتیک^۱ به ترکیب آن اضافه کرد. بهتر است برای تمام انواع کف پوش‌ها از نظر حفاظتی آنتی استاتیک اضافه شود. در مورد فرش، سیم‌های نازکی در ساختمان آن یافته می‌شود تا از تجمع الکتریسته ساکن جلوگیری به عمل آید. عیب دیگر نایلون این است که رنگ آن ثابت ندارد و گرچه از نظر چرک تاب‌ی بهتر است، لکن نور آفتاب ظاهر آن را کهنه‌تر از آن چه هست نشان می‌دهد.

پشم از اجسامی است که به خوبی رنگ می‌گیرد. به عنوان کف پوش تجملی می‌توان از پشم انواع رنگ‌ها و طرح‌ها تهیه کرد. قالی‌های کهنه مؤید این است که رنگ آنها حتی بعد از گذشت زمان طولانی، زیبایی خود را حفظ کرده است. به طور کلی، پشم به علت گران بودنش که گاهی قیمت آن چندین برابر قیمت نایلون است و همچنین دوام کم‌ترش، در کتابخانه‌ها مورد استفاده کمتری دارد.

پلی پروپیلن^۲ ماده کف پوشی داخل و خارج ساختمان است. این ماده بادوام بوده و به سختی ساییده می‌شود، ولی از نظر صداگیری و بافت ضعیف است. بهتر است از آن در فضاهای مفید، سطوح شیب‌دار و راهروها استفاده شود، زیرا در این مکان‌ها جلوگیری از سرخوردن افراد مهم‌تر از زیبایی آن است.

مواد دیگری که معمولاً در ساخت کف پوش‌ها به کار می‌روند اکریلیک‌ها^۳ و پلی استرها^۴ هستند. این نوع مواد زیبا بوده ولی بسیار بی دوام هستند. مواد فوق معمولاً با نایلون و یا حتی پشم مخلوط شده و کف پوش ارزان قیمتی را تشکیل می‌دهند. با این حال از آنها باید در مکان‌های کم‌رفت و آمد استفاده کرد.

کتابخانه ممکن است دو نوع کف پوش متفاوت انتخاب کند، یکی از آنها برای مکان‌های شلوغ و دیگری برای جاهای کم‌رفت و آمد. کف پوش‌های بسیار بادوام و یا کف پوش‌هایی که به سادگی قابل تعویض هستند معمولاً در محل‌های پررفت و آمد، نظیر قسمت‌های ورودی ساختمان، اطراف و داخل سالن اصلی و اطراف میز امانت به کار می‌روند. کف پوش‌های تجملی برای کتابخانه‌ها مناسب نیستند، زیرا کتاب‌برها نمی‌توانند به راحتی روی آن بچرخند.

اگر ساختمان جدیدی طراحی می‌شود، در آن صورت می‌توان کف پوشی که درست به اندازه

1. Antistatic

2. Polypropylene

3. Acrylic

4. Polyester

آن است و ضمناً تمام قسمت‌های زیر قفسه را نیز می‌پوشاند، خریداری کرد، در این صورت جهت بریدن و شکل دادن کفپوش در اطراف قفسه‌ها به کار کمتری نیاز است. اگر لازم است قفسه‌های کتاب روی کفپوش قرار گیرند در این صورت تراز بودن قفسه‌ها مسئله بسیار مهمی است. بعضی از کتابخانه‌ها تجربه کرده‌اند که با استفاده از کفپوش‌های کوچک که رنگ آن به روی تجهیزات شبکه‌ای (آب، فاضل آب و برق و غیره) فرق می‌کند، می‌توان ضمن تعیین محل شبکه در موقع خرابی، کفپوش را به‌سادگی تعویض کرد.

انواع پرده و روکش‌ها

کتابخانه‌های مختلف با توجه به اهداف خود نیازهای متفاوتی دارند. نایلون در سبک پارچه‌هایی است که بسیار بادوام بوده و نگهداری آن نیز ساده است. نایلون معمولاً به سبک ترکیبی دیگر نظیر پلی استرها، استات‌ها، داکرون و رابون مخلوط می‌شود تا قیمت تمام شده آن متعادل باشد. آنچه که در انتخاب پرده‌ها و روکش‌ها حائز اهمیت است، توجه به نحوه استفاده آن، مطابق انتظار می‌باشد. نایلون ماده‌ای ترکیبی است که متأسفانه این قبیل مواد در سبک سوختن دوده‌های سمی ایجاد می‌کنند. تقریباً تمام روکش‌های کتابخانه باید حتی الامکان ضدحریق باشد و در اکثر موارد این مسئله را قانون نیز تأکید می‌کند.

پشم در غالب موارد نسبتاً ضدحریق و بادوام است و علی‌رغم گرانی اش، یکی از بهترین گزینه‌ها تجملی است که در کتابخانه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. به‌ر حال پشم نیز معایبی دارد که حداقل آنها هزینه زیاد آن است. استفاده از آن در آب و هوای گرم و مکان‌هایی که مردم اغلب از لباس‌های نازک استفاده می‌کنند، توصیه نمی‌شود.

چرم علی‌رغم اینکه از پشم‌گران‌تر است ولی از دوام بیشتری برخوردار است، به‌طوری که بعضی از انواع آن احتیاج به مراقبت زیادی ندارد. ضمناً برخلاف وینیل که نوعی چرم مصنوعی است، چرم طبیعی عرق کرده و مردم در هوای گرم رغبتی به نشستن بر روی آن ندارند.

بعضی از وینیل‌ها حتی بادوام‌تر از چرم بوده و قیمت آنها نیز مناسب است و این مسئله بستگی به کارخانه سازنده و ضمانت آن دارد. از وینیل‌ها به‌عنوان پوشش صدآنگیر دیواری استفاده می‌کنند که البته نیاز به نگهداری دقیق دارد. به‌علاوه وینیل‌ها در رنگ‌ها و نقش‌های مختلفی ساخته می‌شوند. بسیاری از مواد ترکیبی به‌جای آن‌که خشک‌شویی شوند، قابل شست‌وشو بوده و این مسئله برای کتابخانه‌ها مقرون به‌صرفه است.

کتان به‌عنوان ماده‌ای طبیعی نیز قابل شست‌وشو است. کرباس‌ها و کتان‌های ضخیم از دوام بیشتری برخوردار هستند، متأسفانه مواد کتان درخشندگی و زیبایی خود را به‌سرعت از دست

داده و رنگشان زایل می شود.

قفسه‌ها

در موقع خرید قفسه‌ها باید مانند سایر وسایل، به مشخصات آنها توجهی ویژه شود. تعداد طبقات و ارتفاع قفسه‌ها دو عامل مهمی است که باید به آنها توجه کرد. بعضی از قفسه‌های فلزی دارای ساختمانی ضعیف بوده و فشارهای جانبی موجب درهم شکستن آنها می شود. در این صورت چارچوب‌های فلزی باید به وسیله جوشکاری به هم متصل شود و میله نگه‌دارنده برای استحکام آن به طور ضرر پذیر تعبیه شود. این میله‌های نگه‌دارنده، برای طبقات قفسه‌ها بسیار مهم هستند. طبقات باید با همدیگر فاصله مناسب داشته باشند تا خم نشوند. در مورد قفسه‌هایی که از نوع تخته سه‌لایی یا پرس شده هستند، نفوذ آب می تواند خطر جدی باشد. گرچه قفسه‌های چوبی و فلزی نیز به وسیله آب صدمه می بینند، لکن تخته‌های فیبری و پرس شده، آسیب‌پذیرتر هستند. قیمت قفسه‌ها از نوعی به نوع دیگر متفاوت است. بهای قفسه‌های یک رویه تقریباً معادل قفسه‌های دو رویه است. بنابراین، بهتر است به منظور صرفه‌جویی در فضا و هزینه، قفسه‌های دو رویه سفارش داد. قفسه‌های فولادی را به سادگی می توان رنگ کرد. با استفاده از فرایند الکترواستاتیک^۱ می توان هر رنگی را بر روی رنگ اول پاشید.

قفسه‌هایی در بازار یافت می شوند که مجهز به وسایل روشنایی هستند و قیمت آنها معمولاً بیشتر از قفسه‌های معمولی است. به هر حال وسایل روشنایی پیش ساخته، امکان تعبیه کلید برق را برای هر قفسه فراهم می کند و بدین ترتیب در کتابخانه‌های بزرگ از نظر انرژی صرفه‌جویی می شود. امکان دیگر، تعبیه روشنایی انفرادی برای راهروهای قفسه‌ها است که با نصب روشنایی در سقف و در امتداد تقاطع‌ها با تعبیه کلید قطع و وصل در هر ردیف مسیر می شود. روش اخیر ارزان‌تر تمام می شود.

برگه‌دان

به نظر می رسد که تعداد کمی از کارخانجات ساخت و تولید وسایل، قادرند برگه‌دان مناسبی را تهیه کنند که رضایت کتابداران را تأمین کند. از آنجایی که این وسیله از پرستفاده‌ترین وسایل کتابخانه است، لذا در ساخت و تولید آن باید دقت بیشتری شود. مخصوصاً جنس مواد مورد استفاده و همچنین جایگزینی راحت کتوها در داخل برگه‌دان باید در اولویت قرار گرفته شود.

برگه‌دان‌ها معمولاً در اشکال مختلف و با تعداد کتشیوهای متفاوت ساخته می‌شوند. در کتابخانه‌های بزرگ از برگه‌دان‌هایی که دارای ۶۰ یا ۷۰ کتشیو است، استفاده می‌شود. برگه‌دان‌هایی که تعداد کتشیوهای آن زیاد، مثلاً ۹۰ کتشیو باشد، توصیه نمی‌شود. در ساخت برگه‌دان باید از افراد متخصص، پرحوصله و دقیق کمک گرفت. در انتخاب چوب برگه‌دان، علاوه بر استحکام، لازم است به ثبات شکل آن در مقابل گرما و سرما و سایر پدیده‌ها توجه کرد، به طوری که تمام بندها و مفصل‌ها با یکدیگر هماهنگ بوده و هر یک از کتشیوها را بتوان جایگزین دیگری کرد.

میز توزیع کتاب (پیشخوان)

پیشخوان کتاب یکی از مهم‌ترین وسایل هر کتابخانه است. ابعاد این میز بستگی به وسعت و حجم مجموعه کتابخانه دارد. معمولاً ارتفاع آن بلندتر از سایر میزهای کتابخانه بوده و تقریباً بین ۹۵ تا ۱۰۰ سانتی‌متر و پهنای مناسب برای آن ۶۵ تا ۹۰ سانتی‌متر است. باید دالست که اندازه پیشخوان کتابخانه بستگی به تعداد افراد مراجعه‌کننده نیز دارد. این میز باید مجهز به کتشیوهای برای نگهداری برگه‌های امانت باشد. بعضی از این میزها در داخل، فضایی برای نگهداری موقت کتاب‌های برگردانده شده دارند. علاوه بر این که کتابداران بخش امانت باید به راحتی در پشت این میز انجام وظیفه کنند. زیبایی آن نیز باید مورد توجه باشد. در ضمن قطعات میز پیشخوان به علت بزرگی آن باید قابل تفکیک بوده تا در مواقع ضروری بتوان آنرا از نظر نوع فعالیت و ترتیب در موقعیت‌های مختلف قرار داد.

رتال جامع علوم انسانی

نتیجه

به طور کلی جنبه‌های طراحی داخلی، نوع تجهیزات و مبلمان، ترتیب رفت و آمد اشخاص و مواد کتابخانه، جریان کار، نور، محیط آرام و حتی رنگ مناسب بر نحوه کار کارمندان و استفاده‌کنندگان اثر می‌گذارد. بدیهی است که دستیابی به امکانات مؤسسه‌ای منظم خیلی آسان‌تر از مؤسسه‌ای نامنظم است و در محیط آرام و باروشنایی کافی و صحیح تمرکز فکر بهتر از محیط شلوغ و نیمه تاریک انجام می‌گیرد.

وسایل و تجهیزات کتابخانه باید راحت و از لحاظ عملکرد برای کارکنان و مراجعه‌کنندگان قابل استفاده باشد. علاوه بر جنبه راحتی وسایل، تسهیلات باید مورد توجه قرار گیرد. گرچه بارها از افراط در پرداختن به زیبایی شکایت شده، لکن زیبایی در بهره‌وری کتابخانه نقش قابل ملاحظه‌ای دارد. کتابخانه‌ای که دارای ساختمان نامناسب بوده، به نگهداری آن توجه نشود و از وسایل غیراستاندارد استفاده کند، حکایت از بی‌توجهی مدیریت و کارکنان آن می‌کند و در عین

حال فقدان انضباط و بی‌نظمی را به بیننده القا می‌کند. کاربرد وسایل، قابلیت استفاده و جذابیت آنها عواملی هستند که باید به‌طور مساوی مورد توجه قرار گیرند. بعضی مواقع عامل کاربردی بودن ممکن است به‌عوامل زیبایی لطمه بزند. گاهی نیز عامل راحتی، زیبایی را تضعیف می‌کند. به‌هر حال محیط کتابخانه باید طوری طراحی شود که برای مشتاقان علم و دانش، که ساعت‌های متمادی از کتابخانه استفاده می‌کنند، محیطی دلچسب و آوازه‌بخش باشد. بیایید در جهت بیان به این هدف مهم، در انتخاب وسایل و تجهیزات کتابخانه‌ها دقیق باشیم.

مآخذ

1. Cohen, Aaron, Designing and space Planning for Libraries, New York: R.R. Bowker, 1979.
2. Encyclopedia of Library and Information science, New York: Marcel Dekker, 1972, V.B P.133-161.
3. Ward, Herbert, ed. New Library Building, London: Library Association, 1974.

۴. عدوی، شریف و سایرین، تجهیزات کتابخانه، تهران: مرکز خدمات کتابداری، ۱۳۵۲.

۵. سعیدی، پوری؛ رامسین، فروردین، اصطلاحنامه کتابداری، تهران: نشر نی، ۱۳۶۵.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی